

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้นำในการจัดการความรู้ของเกษตรกรทำนาเกษตรอินทรีย์ : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรธรรมชาติตำบลท่อม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ เป็น การศึกษาวิจัยถึงบทบาทของผู้นำที่ทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากเกษตรเคมีมา เป็น การผลิตเกษตรอินทรีย์ ซึ่งการปรับเปลี่ยนนั้นเป็นมากกว่าการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ แต่เป็นการเปลี่ยนแนวคิดที่เคยๆ ปฏิบัติกันมาและส่งผลต่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นและทำให้เกิด การปลดหนี้สิน โดยผู้ศึกษาเลือกศึกษาผ่านปรากฏการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่ง ปรากฏการณ์เหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของผู้นำที่ดำเนินการหรือส่งเสริมให้ เกษตรกรเกิดกระบวนการเรียนรู้หรือให้เรียนรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง ผู้ศึกษาเลือกดำเนินการวิจัยในเชิง คุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นตามกรอบแนวคิดใน การศึกษา

พื้นที่และกลุ่มประชากรที่ใช้สำหรับการศึกษา

1. การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

ในการเลือกพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาถึงบทบาทของ ผู้นำในการจัดการความรู้ของเกษตรกร โดยผ่านปรากฏการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ พื้นที่ที่ ศึกษาจึงจะต้องสามารถให้ข้อมูลของชุมชนที่มีการปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรเคมีมาสู่การทำ เกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรก็สามารถปลดหนี้ได้จากการทำเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะอย่าง ยิงในกระบวนการที่จะเข้าสู่การปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรเคมีมาสู่การทำเกษตรอินทรีย์ของ เกษตรกร จะมีผู้นำในชุมชนที่มีอุดมการณ์ของการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของเกษตรกร เป็น ผู้ที่คอยสนับสนุน ส่งเสริม อำนวยความสะดวกให้ความรู้ ความช่วยเหลือแก่เกษตรกร

ในการสำรวจชุมชนเพื่อให้ได้พื้นที่ในการศึกษาเพื่อสามารถตอบวัตถุประสงค์ใน การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามีความสนใจในพื้นที่ในการทำเกษตรอินทรีย์ของ กลุ่มเกษตร ธรรมชาติตำบลท่อม ตำบลท่อม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่ง โดยแท้จริง แล้วพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ในการทำเกษตรมาก และในด้านของ

ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนก็จะมีความเข้มแข็ง ซึ่งผู้ศึกษาเชื่อว่าจะสามารถสะท้อนให้เห็นภาพบทบาทของผู้นำในการจัดการความรู้ของเกษตรกร ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและเงื่อนไขต่าง ๆ ของผู้นำในการจัดการความรู้

2. กลุ่มประชากรในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ การเลือกผู้ให้ข้อมูลจะเป็นการเลือกขึ้นมาอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ 2 กลุ่ม คือกลุ่มผู้นำกับกลุ่มเกษตรกรและคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล ในกลุ่มแรกได้กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ คือเป็นผู้นำที่เกษตรกรยอมรับและมีการลงมือกระทำเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นรูปธรรม ส่วนกลุ่มที่สองคือกลุ่มของเกษตรกร ซึ่งก็ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ คือเป็นเกษตรกรที่เปลี่ยนการผลิตจากเกษตรเคมี มาเป็นเกษตรอินทรีย์ โดยกลุ่มที่เลือกมาจากวิธีการดังกล่าว

ในการแบ่งกลุ่มประชากรในการศึกษา ผู้ศึกษาใช้วิธีการเลือกการเลือกผู้นำโดยกระจายพื้นที่ที่ผู้นำอาศัยอยู่และผู้นำที่มีบทบาทให้มีลักษณะกระจายพื้นที่เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ศึกษา อันจะนำมาซึ่งข้อมูลที่มีลักษณะความคิด ปรัชญาในการทำงานพัฒนาที่มีความหลากหลายทั้งแนวคิดและปรัชญาในการทำงาน โดยทำการสุ่มตัวอย่างทั้งหมด 5 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาของผู้ศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในลักษณะกรณีศึกษา (Case Study) เมื่อผู้ศึกษาวิจัยได้ตัดสินใจเลือกพื้นที่ในการศึกษาแล้ว จึงได้ไปศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในชุมชน โดยการพูดคุยและสนทนอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำของชุมชน และผู้นำของโครงการเกษตรอินทรีย์ในชุมชน รวมไปถึงสมาชิกเกษตรกรรายอื่นๆ ซึ่งจากการที่ได้สนทนาและพูดคุยในเบื้องต้นทำให้ผู้ศึกษาได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลกลับมาสร้างแนวคำถาม (Guideline) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งแนวคำถามส่วนหนึ่งได้เตรียมการไว้บ้างแล้วจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Study) ซึ่งเป็นการค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะได้นำมากำหนดกรอบแนวความคิดในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งการเก็บข้อมูลจะต้องมีความละเอียดต่อข้อมูล และผู้ให้ข้อมูล รวมถึงบริบทของชุมชนในพื้นที่ที่ศึกษา ทำให้ผู้ศึกษาจะต้องสร้าง

ความสัมพันธ์กับคนในชุมชน จึงต้องอยู่อาศัยในชุมชน เพื่อที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและสมาชิกในชุมชน ตัวผู้ศึกษาเองสามารถใช้การสังเกต (Observation) ทั้งการสังเกตโดยตรง (Direct Observation) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อที่จะสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วม การปฏิสัมพันธ์ การเรียนรู้ รวมถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน

ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการดังกล่าว โดยใช้อุปกรณ์ช่วยคือ สมุดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้เข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอรับคำปรึกษาและคำแนะนำในช่วงเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะ เพื่อให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์ตรงประเด็น โดยอาศัยแนวคำถามที่พัฒนามาจากกรอบแนวคิดของการศึกษา นอกจากนี้ยังใช้การบันทึกเทปในการเข้ารับการสัมภาษณ์ และจดข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้านและเกษตรกรเพื่อวิเคราะห์ถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หลังจากเก็บข้อมูลแล้วผู้ศึกษาได้นำเทปการให้สัมภาษณ์มาถอดความอย่างละเอียดเพื่อนำมาจำแนกจัดหมวดหมู่ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สามารถอธิบายถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Guide-line interview) และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ในประเด็นในการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มและชุมชน ที่มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้นำและกรอบแนวคิดในการศึกษา

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลนั้น หลังจากทีรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามวิธีการศึกษาวิจัยและกระบวนการต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น และการอธิบายกรอบการศึกษาที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาความ (Descriptive Analysis) เพื่อที่จะได้อธิบายสิ่งที่ได้ศึกษาให้เชื่อมโยง เข้าด้วยกันระหว่างแนวคิดและปรากฏการณ์ตลอดจนข้อมูลที่ได้จัดจำแนกเป็นหมวดหมู่ และตีความในมิติต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปของการศึกษา และเพื่อให้สามารถอธิบายถึงบทบาทของผู้นำในการจัดการความรู้ของเกษตรกรที่ทำนาเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนการสะท้อนความคิดเห็นของกลุ่มประชากรที่ศึกษาว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร